

19.10.2017

Valinnanvapausmallin pääpiirteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaa maakunta. Maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat luonteeltaan ihmisten perusoikeuksia toteuttavia julkisia palveluja. Maakunnan liikelaitos saa tuottaa kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluja, paitsi lain nojalla yhdelle tai useammalle maakunnalle keskitettäviä palveluja. Maakunnalla ei ole velvollisuutta yhtiöittää tuottamiaan palveluja. Maakunnalla on oltava aina omaa tuotantoa suoran valinnan palveluissa ja asiakassetelipalveluissa.

Maakunnan liikelaitoksessa toimii sosiaali- ja terveyskeskus (sote-keskus) ja suunhoidon yksikkö (hammashoitola). Vaihtoehtoisesti maakunta voi perustaa yhden tai useamman erillisen liikelaitoksen näitä palveluja varten. Maakunta voi päättää yhtiöittää osan palveluntuotannostaan ja esimerkiksi perustaa julkisen sote-keskuksen lisäksi myös yhtiömuotoisen sote-keskuksen. Julkisten ja yksityisten sote-keskusten ja suunhoidon yksiköiden palveluvalikoima on sama ja ne toimivat samojen maakunnan asettamien edellytysten mukaisesti.

Sote-keskukset

Sote-keskusten vastuulle ehdotetaan säädettäväksi seuraavat tehtäväkokonaisuudet:

- 1) terveydenhuoltolain 13 §:ssä tarkoitettu terveysneuvonta ja terveystarkastukset;
- 2) terveydenhuollon neuvonta ja ohjaus;
- 3) yleislääketieteen alaan kuuluva, terveydenhuollon ammattihenkilön suorittama, vastaanotolla, kotikäynneillä tai etäyhteyksien avulla toteutettava asiakkaiden oireiden, toimintakyvyn ja sairauksien tutkimus, toteaminen ja hoito;
- 4) edellä 3 kohdassa tarkoitettuihin palveluihin liittyvä terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu kuntoutusneuvonta ja -ohjaus, 2 kohdassa tarkoitettu toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi;
- 5) terveydenhuoltolain 22 §:ssä tarkoitettujen todistusten antaminen silloin kun ne liittyvät edellä 1–4 kohdassa tarkoitettuihin palveluihin;
- 6) edellä mainittuihin palveluihin kuuluvat laboratorio ja kuvantamistutkimukset; sekä
- 7) sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilön antama sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus.

Edellä olevien lisäksi maakunnan on sisällytettävä sote-keskuksen palveluihin konsultaatiota ja vastaanottopalveluja ainakin sisätautien, lastentautien, geriatrian ja silmätautien erikoisaloilta. Maakunnan on päätettävä siirtää näitä palveluja sote-keskuksille siten, että siirron laajuus vastaa maakunnan asukkaiden palvelutarpeisiin.

alueuudistus.fi

Maakunnan on turvattava sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio ja riittävä sosiaalihuollon asiantuntemus. Sen varmistamiseksi maakunnalla on yksi tai useampi sosiaalityöntekijästä, muista sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ja tarpeen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä muodostettu ryhmä, joka työskentelee maakunnan alueella sote-keskusten yhteydessä. Näin maakunnan henkilöstö tarjoaisi sote-keskuksissa sosiaalipalveluja ja tekisi palvelutarpeen arviointeja. Asiakkaan ei aina tarvitsisi hakeutua sitä varten maakunnan liikelaitoksen toimipisteeseen.

Asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti

Asiakkaan valinnanvapauden edistämiseksi otetaan käyttöön asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti. Asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin voi saada maakunnan liikelaitoksen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella ja asiakas voi valita haluamansa palveluntuottajan. Asiakas voi aina kieltäytyä hänelle tarjotusta asiakassetelistä tai henkilökohtaisesta budjetista, jolloin maakunnan liikelaitos toteuttaa asiakkaan palvelut muulla tavoin. Asiakasseteliä ei käytetä sote-keskusten eikä suunhoidon yksikköjen palveluissa, eivätkä julkiset ja yksityiset sote-keskukset voi myöntää asiakasaseteleitä.

Asiakasseteli on annettava ainakin laissa säädetyissä palvelukokonaisuuksissa, mikäli asiakas sen haluaa. Lisäksi maakunta voi ottaa asiakassetelin käyttöön muissakin päättämissään palveluissa. Tavoitteena on, että maakunta määrittelee riittävän määrän palveluja asiakassetelillä maksettaviksi, jotta voidaan varmistaa palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja palvelukokonaisuuksien toimivuus. Samalla varmistetaan, että asiakkaalla on mahdollisuus valita palveluntuottaja myös muissa kuin suoran valinnan palveluissa.

Laissa säädettäisiin muun muassa seuraavien kokonaisuuksien ottamisesta mukaan asiakasasetelien piiriin: kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, sosiaalinen kuntoutus ja kotisairaanhoidon tietyin rajauksin, lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyvät terveydenhuollon ammattihenkilön yksittäiset vastaanottokäynnit, polikliinisesti toteutettavat kirurgiset toimenpiteet, kiireetön leikkaustoiminta, jota ei ole valtakunnallisesti tai alueellisesti keskitetty yliopistolliseen sairaalaan tai vastaavaan yksikköön, asiakassuunnitelman mukaiseen hoitokokonaisuuteen kuuluvat sairaanhoidolliset käynnit terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolle kiireettömässä hoidossa sekä suunhoidossa tarpeelliset hammasproteettiset hoidot.

Palveluntuottajat

Maakunta hyväksyy alueellaan toimivat yksityiset sote-keskukset, yksityiset suunhoidon yksiköt ja asiakassetelipalvelujen tuottajat. Maakunnan hyväksymismenettelyä ei sovelleta maakunnan julkiseen sote-keskukseen ja suunhoidon yksikköön.

Palveluntuottaja voisi tuottaa palvelut itse tai hankkia niitä toiselta palveluntuottajalta. Sote-keskus voisi hankkia toiselta palveluntuottajalta lähtökohtaisesti kaikkia sote-keskuksen tuotantovastuulla olevia palveluja. Myös suunhoidon yksikkö voisi hankkia toiselta palveluntuottajalta lähtökohtaisesti kaikkia vastuullaan olevia palveluja.

Sote-keskuksen ja suunhoidon palveluntuottaja olisi kuitenkin aina kokonaisvastuussa asiakkaan palveluista. Sote-keskuksen ja suunhoidon palveluntuottaja ei voisi myöskään hankkia toiselta palveluntuottajalta palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelman laatimista.

Maakunnan tulee varmistaa hallintopäätöksen ehdoilla sekä hallinnollisella ohjauksella, että sen julkisen sote-keskuksen ja suunhoidon yksikön toimintaan sovelletaan vaatimuksia, jotka vastaavat sisällöllisesti yksityisille tuottajille hyväksymismenettelyssä asetettuja ehtoja. Maakunta osoittaa julkiselle sote-keskukselle ja suunhoidon yksikölle rahoituksen samojen periaatteiden mukaisesti, joita se soveltaa yhtiömuotoisten suoran valinnan palvelujen tuottajien korvauksiin. Näin varmistetaan eri toimijoiden mahdollisimman yhdenmukaiset toimintaedellytykset. Eri toimijoiden vertailtavuuden mahdollistamiseksi maakunnan liikelaitoksen tulee kirjapidossaan tehdä näkyväksi liikelaitoksen sote-keskusten ja suunhoidon yksikköjen toiminnan kustannukset.

Asiakkaiden listautuminen

Sote-keskukset aloittaisivat toimintansa kaikissa maakunnissa 1.1.2021. Asukkaat voisivat alkaa ilmoittautua sote-keskusten asiakkaiksi viimeistään 1.10.2020 lukien. Jos asiakas ei valitsisi sote-keskusta, hän jäisi maakunnan liikelaitoksen sote-keskuksen asiakkaaksi. Asiakkaille ilmoitettaisiin maakunnan liikelaitoksen sote-keskus, jonka asiakas hän on asuinpaikkansa perusteella. Samalla asiakkaalle ilmoitettaisiin, että hänellä on oikeus heti halutessaan vaihtaa sote-keskusta. Asiakkaan valittua sote-keskuksen uuden valinnan voisi tämän jälkeen tehdä pääsääntöisesti aikaisintaan 6 kuukaudenkuluttua edellisestä valinnasta. Jos maakunnan asukas ei ole tehnyt palveluistaan vastaavan sosiaali- ja terveyskeskuksen valintaa vuoden 2022 loppuun mennessä, maakunnan on osoitettava asukkaalle sote-keskus, joka on maakunnan alueella parhaiten asukkaan saavutettavissa (julkinen tai yksityinen).

Suunhoidon yksiköt aloittaisivat toimintansa kaikissa maakunnissa 1.1.2022. Asiukkaat voisivat alkaa ilmoittautumaan sekä liikelaitoksen että yksityisten suunhoidon yksiköiden asiakkaiksi viimeistään 1.10.2021 lukien. Uusi valinta olisi mahdollista aikaisintaan 6 kuukauden kuluttua edellisestä valinnasta. Jos asiakas ei ole tehnyt valintaa, hänen tietonsa kerätään maakunnan liikelaitoksen tietoihin, mutta hänestä ei tule asiakasta eikä häntä siirretä minkään suunhoidon yksikön asiakkaaksi. Jos maakunnan asukas ei ole valinnut suunhoidon yksikköä ennen 1 päivää tammikuuta 2024, asiakas saa vuoden 2024 alusta lukien suoran valinnan palvelut suunhoidon yksiköstä, joka on maakunnan alueella parhaiten asukkaan saavutettavissa.

Mallin valmistelu

Virkamiesvalmistelussa valinnanvapauslain lähtökohtana on ollut hallituksen esityksen 47/2017 vp mukainen malli, johon tehdään perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 26/2017 vp edellytetyt muutokset ja muut välttämättömät muutokset.

